

DR. TÉGLÁSI ANDRÁS PHD

EGYETEMI DOCENS

NEMZETI KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM ÁLLAMTUDOMÁNYI ÉS KÖZIGAZGATÁSI KAR
ALKOTMÁNYJOGI INTÉZET

A guberálás szabálysértéssé nyilvánításának alkotmányossági megítélése az Alkotmánybíróság 176/2011. (XII. 29.) AB határozata alapján^{1, 2}

A guberálás – vagyis legáltalánosabban a szemét kukából történő kiválogatása³ – látszólag egy hétköznapi jelenség, ugyanakkor az ilyen hétköznapi kérdések körültekintő eldöntése is sokszor számos alkotmányossági problémát, az alapjogok korlátozásával együtt járó mérlegelési nehézséget von maga után.⁴

A tanulmány alapját a kaposvári önkormányzat rendeletének egy, az Alkotmánybíróság által megsemmisített rendelkezése adta, amely szabálysértésnek minősítette a közterületre kihelyezett gyűjtőedényzetből történő szemét kiöntését, a szemét kivételét és a szemétként való guberálást.⁵ Az Alkotmánybíróság az ügyben az ombudsman indítványa alapján járt el és a 176/2011. (XII. 29.) AB határozatban⁶ megállapította, hogy önkormányzati rendelet alkotmányos módon

nem minősíthette szabálysértésnek „a közterületre kihelyezett gyűjtőedényzetből szemetet önt ki, vesz ki vagy abban guberálás” cselekményeket. E cselekmények szabálysértéssé nyilvánításával ugyanis a helyi önkormányzat képviselő-testülete túllépett jogalkotó hatáskörének az Alkotmányban⁷ és a hatályos jogszabályokban⁸ biztosított keretein. Az Alkotmánybíróság megállapította továbbá, hogy a szabály közvetett hátrányos megkülönböztetést valósított meg, mert a szemét összegyűjtésére és a guberálásra kényszerülők tipikusan a kilátástalan anyagi helyzetben lévő, a társadalom legszegényebb és legkiszolgáltatottabb rétegéhez tartozó személyek, akiknek megélhetését végső soron a szeméttárolókból kiszedett dolgok hasznosítása és a kidobott élelem biztosítja. A szemetetelést meg nem valósító cselekmények, a dolgok szemétként való kivétele és a guberálás szabálysértéssé nyilvánítása a hajléktalan vagy az egzisztenciálisan más módon kiszolgáltatott helyzetben lévő embereket stigmatizálja, ami egyéb helyzet szerinti hátrányos megkülönböztetést okoz.

Tekintettel arra, hogy ez az alkotmánybírósági határozat még a korábbi Alkotmány rendelkezésein és nem az Alaptör-

¹ A mű a KÖFOP-2.1.2-VEKOP-15-2016-00001 azonosítószámú, „A jó kormányzást megalapozó közszolgálat-fejlesztés” elnevezésű kiemelt projekt keretében működtetett Zrínyi Miklós Habilitációs Program keretében, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem felkérésére készült.

² Szerző ezúton is köszönetét fejezi ki Gyergyák Ferencnek és Hollán Miklósnak a tanulmány megírásához nyújtott értékes szakmai segítségéért.

³ Tágabb felfogásban guberálás alatt értjük a szemét kukából, szemételepről és lomtalanításkor az utcán történő kiválogatását, de jelen tanulmány e három esetkörből csak az első esettel foglalkozik az itt elemzett alkotmánybírósági ügy kapcsán.

⁴ Pozsár-Szentmiklós Zoltán nemrég megjelent, az alapjogok korlátozásának kérdéseit átfogóan vizsgáló monográfiáját is azzal kezdi, hogy még egy látszólag hétköznapi kérdés eldöntése (mint például az, hogy egy családban a csendre vágyó beteg vagy a zongorázni vágyó családtag közül kinek kell engednie a másik igényével szemben) is az alapjogok korlátozásával kapcsolatos mérlegelés nehézségével jár együtt. Lásd: POZSÁR-SZENTMIKLÓS ZOLTÁN: *Alapjogok mérlegelése. Az általános alapjogi tesztes dogmatikája.* HVG-Orac, Budapest, 2016. 11. o.

⁵ Kaposvár Megyei Jogú Város Önkormányzat szabálysértésekről szóló 33/2005. (VI. 27.) számú önkormányzati rendeletének 14. § (2) bekezdése.

⁶ ABK 2011. december, 1362, 1366–1368.

⁷ Lásd: az Alkotmánynak az indítvány elbírálásakor hatályos 44/A. § (2) bekezdését, miszerint: „A helyi képviselő-testület a feladatkörében rendeletet alkothat, amely nem lehet ellentétes más jogszabállyal.”

⁸ Lásd: A helyi önkormányzatokról szóló 1990. évi LXV. törvény (Ötv.) indítvány elbírálásakor hatályos rendelkezését, miszerint: „16. § (1) A képviselő-testület a törvény által nem szabályozott helyi társadalmi viszonyok rendezésére, továbbá törvény felhatalmazása alapján, annak végrehajtására önkormányzati rendeletet alkot.”; továbbá: A szabálysértésekről szóló 1999. évi LXIX. törvény (Szabs. tv.) indítvány elbírálásakor hatályos rendelkezését, miszerint: „1. § (1) Szabálysértés az a jogellenes, tevékenységben vagy mulasztásban megnyilvánuló cselekmény, melyet törvény, kormányrendelet vagy önkormányzati rendelet szabálysértésnek nyilvánít, s amelynek elkövetőit az e törvényben meghatározott joghátrány fenyeget.”

vényen alapult,⁹ továbbá a helyi önkormányzatok 2012 óta – a korábbi szabálysértési törvény felhatalmazása helyett – az MÖtv.¹⁰ alapján rendeletben meghatározhatnak és szankcióval sújthatnak tiltott, közösséggelens magatartásokat,¹¹ úgy vélem, nem haszontalan a guberálás kérdésének alkotmányossági kereteit is kicsit alaposabban körbejárni.

2. A kaposvári önkormányzat rendeletének vizsgálata során felmerülő alkotmányossági kérdések

A kaposvári önkormányzat guberálást szankcionáló rendeleti szabályozását megsemmisítő 176/2011. (XII. 29.) AB határozat elsőként arra kereste a választ, hogy önkormányzati rendelet milyen körben nyilváníthat magatartást szabálysértéssé, ugyanis csak ez alapján lehetett további vizsgálat alá venni azt a kérdést, hogy a kaposvári önkormányzat rendelete alkotmányos módon minősítette-e szabálysértésnek az érintett magatartásokat.

A határozat szerint valamely jogellenes magatartást törvény, kormányrendelet vagy önkormányzati rendelet nyilváníthat szabálysértéssé, és valamennyi szabálysértési tényállást megállapító jogszabályi rendelkezésnek illeszkednie kell a Szabálysértési törvény dogmatikai és felelősségi rendszerébe. Az indokolás rámutat arra, hogy „[j]ogszabály akkor minősíthet egy magatartást egyéni jogot vagy közrendet sértőnek, következképpen tilalmasnak, ha annak van megfelelő alkotmányos indoka”. A határozat indokolása szerint az általános cselekvési szabadságból következően alkotmányos demokráciákban

⁹ Ugyan az Alkotmánybíróság az Alaptörvény hatálybalépését követően a 176/2011. (XII. 29.) AB határozat egyes tételeit megerősítette [lásd pl. 38/2012. (XI. 14.) AB határozat, Indokolás [35]; 40/2012. (XII. 6.) AB határozat, Indokolás [27]; 31/2015. (XI. 18.) AB határozat, Indokolás [47]], konkrétan a guberálást szankcionáló újabb önkormányzati rendeletet azonban az Alaptörvény rendelkezéseivel összefüggésben ezidáig még nem vizsgálta, *res iudicata* megállapítására nem került sor. Az Alkotmánybíróság eddigi gyakorlata nem teljesen konzekvens tekintetben, hogy a korábbi Alkotmány alapján hozott döntéseire alapozva megállapítható-e *res iudicata* vagy sem. A 3005/2012. (VI. 21.) AB végzés ugyanis kifejtette, hogy: „Az Alkotmánybíróság az Alaptörvény hatálybalépése előtt hozott korábbi határozata alapján is hivatkozhat ítélt dologra, feltéve, hogy az Alaptörvény konkrét – a régi Alkotmányban foglaltakkal azonos vagy hasonló tartalmú – rendelkezései alapján ez lehetséges.” [Indokolás [12]] Ugyanakkor a 3073/2016. (IV. 18.) AB határozat nem állapított meg *res iudicata*-t önmagában arra hivatkozással, hogy az Alkotmánybíróság egy korábbi 2008-as határozatában a támadott jogszabályi rendelkezést nem az Alaptörvénnyel összefüggésben vizsgálta, hanem a rendelkezésnek az Alkotmánnyal való összhangjáról döntött [Indokolás [13]]. A 3149/2012. (VII. 26.) AB végzés a józsefvárosi önkormányzat hasonló tárgyú rendeletével összefüggő ombudsmani indítványt azért utasította vissza, mert az önkormányzat – az alkotmánybírói eljárás megindulását követően hatályba lépett szabálysértési törvényre tekintettel – a kifogásolt rendeleti szabályokat hatályon kívül helyezte. Az alapvető jogok biztosának indítványa szerint ugyanakkor az Alaptörvénynek az alapjogokkal kapcsolatos szövege nagyrészt megegyezik az előző Alkotmányban foglaltakkal, ezért álláspontja szerint a 176/2011. Abh.-ban foglalt megállapítások az Alaptörvény hatálybalépését követő ügyek eldöntésekor is irányadók kell legyenek.

¹⁰ Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény 51. § (4) bekezdés

¹¹ Ennek a kérdésnek az átfogó elemzését lásd: GYERGYÁK FERENC: *Szabálysértés helyett tiltott, közösséggelens magatartás?* Kodifikáció 2012/1. szám 73–83. o.

a polgároknak – jogi értelemben – mindent szabad, amit normatív rendelkezés nem tilt. Az indokolás szerint az állam intézményei az egyének szabadságába önkényes módon nem avatkozhatnak bele. A határozat tehát – egyebek közt – az emberi méltóság egyik alkotóelemének tekintett ún. „*általános cselekvési szabadságra*” hivatkozva indokolja, hogy az önkormányzat miért nem nyilváníthatja szabálysértéssé a szemétnak a közterületre kihelyezett gyűjtődényzetből való kivételét, illetve az abban történő guberálást.

Álláspontom szerint ugyanakkor az általános cselekvési szabadság mint alkotmányos mérce meglehetősen tágra nyitja az alkotmányossági vizsgálat tereumát, hiszen – ahogy arra Bragyova András korábban rámutatott – „*az általános cselekvési szabadságot garantáló vagy az általános egyenlőségi szabállyal gyakorlatilag minden jogi norma ellentétes lehet, hiszen alig van olyan jogszabály, amely ne korlátozná valakinek magatartását vagy ne teremtene valamiféle egyenlőtlenéget a jogalanyok között.*”¹² Bragyova András a 176/2011. (XII. 29.) AB határozathoz írt párhuzamos indokolásában a guberálást tiltó normát is azért tartotta alkotmányellenesnek, mert az véleménye szerint az általános szabadságjogot¹³ sérti.

Pokol Béla ugyanakkor eleve nem ért egyet az „*általános cselekvési szabadság*” beleolvasásával az Alaptörvénybe, melyet az első alkotmánybírói többség az 1990-es évek elején alakított ki, majd olvasztott ki belőle alapvető jogok sokaságát, és ez vált a „*láthatatlan alkotmány*” tengelyévé is.¹⁴

Az általános cselekvési szabadságnál szigorúbb mérce lehetne, *hogy a jogalkotó – természetesen ésszerű indokból, nem önkényes módon – mindaddig szankcionálhat egy magatartást, amíg ezzel alkotmányban konkrétan nevesített alapjogot nem sért. Ebből viszont az következne, hogy mivel a guberálás nem alapjog – ahogy a határozat is utal rá –, ezért annak tiltása nem alkotmányellenes.*

Ha azonban mégis elfogadjuk – feltéve, de meg nem engedve – az általános cselekvési szabadságot mint alkotmányos mércét, akkor is figyelembe kell venni, hogy ha az 1165/B/2004. AB határozatban a prostitúcióval összefüggő egyes cselekmények büntetőjogi szankcionálását az Alkotmánybíróság nem tartotta az emberi méltóság – mint *általános személyiségi jogból* levezetett egyéni cselekvési szabadság – sérelmének, akkor ezen az alapon a szabálysértési szankciók megállapításánál a jogalkotó lehetősége még tágabb kell legyen, a guberálással – de legalább is a szemét kiöntésével –

¹² BRAGYOVA ANDRÁS: *Az új alkotmány egy koncepciója*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, MTA Állam- és Jogtudományi Intézete Budapest 1995. 72.

¹³ Bragyova András párhuzamos indokolásában az általános szabadságjogot azonosítja a határozat által „*általános cselekvési szabadságnak*” nevezett joggal, mint amely az Alkotmány 54. § (1) bekezdésén alapuló kiegészítő szabadságjog, és amely az Alkotmányban megnevezett szabadságjogok által nem védett magatartások szabadságát biztosítja.

¹⁴ Lásd: *Pokol Béla* különvéleménye a 8/2014. (III. 20.) AB határozathoz [149]. A 8/2014. (III. 20.) AB határozat elemzését lásd: DRINÓCZI TÍMEA: *Az Alkotmánybíróság határozata a devizahitelekről: a szerződési szabadság régi-új korlátai: 8/2014. (III. 20.) AB határozat*. Jogesetek Magyarázata (JeMa) 2014. (5. évf.) 2. sz. 3-12. old.; GÁRDOS-OROSZ FRUZZINA: *Rendhagyó alkotmányossági mércék az Alkotmánybíróság „devizahiteles” határozataiban*. In: GÁRDOS-OROSZ FRUZZINA – SZENTE ZOLTÁN (szerk.): *Jog és Politika határán. Alkotmánybíráskodás Magyarországon 2010 után*. HVG Orac, Budapest, 2015. 380–383. o.

szembeni szabálysértési szankció előírása így alkotmányosan még kevésbé kifogásolható, még akkor is, ha a pénzbírság előírása a guberálók esetében – vélhető anyagi lehetőségeiket is figyelembe véve – valójában „*rejtett szabadságelvonást*” jelent.¹⁵

A 176/2011. ABh. annak megítélésénél, hogy a *rendelet alkotmányos módon minősítette-e szabálysértésnek az érintett magatartásokat*, az egyes elkövetési magatartások esetében a *jogellenesség* fennállását külön-külön vizsgálta.

2.1. „közterületre kihelyezett gyűjtődényzetből szemetet önt ki”

A határozat szerint a szemet kiöntésének szankcionálását általában közegészségügyi és környezetvédelmi okok indokolják, az önkormányzati rendeleti szabályozás ugyanakkor szükségtelen, hiszen a jogrendszer egyébként is biztosít lehetőséget a szemetelés szankcionálására. Ezért a „szemetet önt ki” fordulat az Alkotmánybíróság szerint a magasabb szintű jogszabállyal való összhang hiánya miatt alkotmányellenes.

A három vizsgált tényállás közül – álláspontom szerint – a közterületre kihelyezett gyűjtődényzetből történő *szemétkiöntés* alkotmányossága ugyanakkor büntetőjogi megközelítésből igazolható lett volna a következők szerint. Csatlakozom Szívós Mária álláspontjához, hogy ti. a *köztéri szemetelés* kormányrendeleti tényállása és a *szemet kiöntése* nem azonos tényállást büntet, az utóbbi ugyanis az előbbihez képest többlettényállási elemeket is tartalmaz, mint pl. a gyűjtődényzetből való kiöntést.¹⁶

A magam részéről a két tényállás elhatárolásához még azt tenném hozzá, hogy a szemet kiöntése még nem feltétlenül jelenti azt, hogy az a kiöntött szemet ott is marad a földön, a guberálóknak ugyanis elvileg megvan a lehetősége arra, hogy összeszedje, eltakarítsa a kiöntött szemetet. A különbség tehát a szemet *otthagynak* tényében van. Ha ugyanis valaki eldob (elejt) egy szemetet, de fel is szedi, azzal *szemetelést* nem valósít meg. Ellenkező esetben ugyanis minden olyan eset, amikor valakinek a kezéből véletlenül kiesik egy szemet vagy cigaretta, egyből szankcionálandó lenne, meg sem adva a lehetőséget arra, hogy felszedjék azt.

A közterületre kihelyezett gyűjtődényzetből történő *szemétkiöntés* mellett felhozható az a büntetőjogi érv, hogy a szemet *kiöntése*, mint a szemetelés „*előcselekményének*” külön szankcionálása igazolható a büntetőjogban is létező „*előrehozott felelősség*” analógiájára, mint pl. a jövedéki visszaélés elősegítése, számítástechnikai rendszer és adatok elleni bűncselekmények, pénzhamisítás elősegítése. A „*szemet kiöntése*” is felfogható egy ilyen *előrehozott felelősség*nek, ugyanis ezáltal általában olyan nagymennyiségű szemet – köztük likvid

anyagok – kerül(nek) a földre, amely(ek)nek a teljes eltakarítására nincs reális esély.

Ami a pénzbírság mértéke közötti különbséget illeti, a *szemetelés* kormányrendeleti tényállása 50 000 forint pénzbírsággal szankcionálható, mivel a kiöntés egy enyhébb előcselekmény, az *alacsonyabb, 30 000 forintos büntetési tétel így indokolható*, ez tehát önmagában nem zilálja szét a szabálysértés szankciórendszerét.

2.2. „a közterületre kihelyezett gyűjtődényzetből szemetet vesz ki”

2.2.1. A szemet tulajdonjogi státusza

Mivel az önkormányzat a tulajdonvédelemmel indokolta a szabálysértési tényállás „*szemetet vesz ki*” elkövetési magatartásának megalkotását, ezért az Alkotmánybíróság is ezt vizsgálta elsőként. A határozat – álláspontom szerint helyesen – nem foglal állást atekintetben, hogy a szemet uratlan dolognak minősül-e. A szemet kapcsán felmerülhetnek jogviták, melyek eldöntése nem az Alkotmánybíróság, hanem a rendes bíróság hatáskörébe tartozik. Nem tartottam volna helyénvalónak annak AB határozat szintjén történő rögzítést, hogy „*a szemet uratlan dolognak minősül*”, de ennek ellenkezőjét sem. Ezt érdemes meghagyni az egyedi bírói döntések – vagy a törvényhozó – saját döntési kompetenciájában. Általánosságban is célszerűnek tartom azt a megközelítést, hogy az egyedi bírói döntések felülvizsgálata során az Alkotmánybíróság ne menjen bele ilyen szintű jogértelmezési kérdésekbe, hogy „*a kidobott szemet kinek a tulajdona?*”.

Ezzel kapcsolatban az Alkotmánybíróság helyesen csak annyit mondott, hogy *absztrakt módon nem, csupán az adott helyzet ismeretében dönthető el*, hogy a kukába dobott szemet uratlan dolognak minősül-e, és a tulajdonos a dolog kukában való elhelyezésével kinyilvánította-e, hogy nincs szüksége az adott dologra, valóban lemondott-e tulajdonjogáról. A határozat indokolása szerint, ha a szeméttároló magántulajdonban van, akkor az abból történő guberálás lopásnak minősül, ezért lopás miatt az illető felelősségre vonható, így ebben az esetben a tulajdonvédelem nem szolgáltatt kellő indokot a vizsgált szabálysértési tényállás megállapítására.

Teljesen egyet lehet tehát érteni a többségi határozat azon megállapításával, hogy a kérdés – hogy ti. a szemet uratlan dolog-e vagy sem – absztrakt módon nem, csupán az adott helyzet ismeretében dönthető el. A Ptk. szerint, ha a dolognak nincs tulajdonosa, azon birtokbavétellel bárki tulajdonjogot szerezhet. A Legfelsőbb Bíróság egy korábbi, 2007-es döntése¹⁷ szerint a szemeteskonténerben talált, értékkel bíró tárgy megtalálója a birtokbavétellel a dolog felett tulajdonjogot szerez. Eszerint tehát a szemet uratlan dolog, így az azon való tulajdonszerzés nem sértheti senki tulajdonhoz való jogát. Ezzel szemben viszont felvethető egy olyan megközelítés is, hogy a kukában található szemet nem tekinthető uratlan dolognak, azt a hulladék birtokosa nem derelinkválja, hanem a közszolgáltatónak átadja, így az a közszolgáltatást végző

¹⁵ A prostitúciós bűncselekményekkel kapcsolatos alkotmánybírói jogértelmezésről lásd bővebben: HOLLÁN MIKLÓS: *Az Alkotmánybíróság határozata a prostitúciós bűncselekményekről. Az erkölcsvédelmi megközelítés arnyoldalai*. Jogesetek Magyarázata, 2012/2. szám, 3–10. o.

¹⁶ Szívós Mária szerint mindez a büntetőjog és az azzal rokon szabálysértési jog dogmatikájában gyakori, utalva a könnyű testi sértés és a garázdaság vétségeire. Lásd: Szívós Mária alkotmánybírói különvéleménye a 176/2011. (XII. 29.) AB határozathoz.

¹⁷ BH.2007.113.

jogi személy tulajdonába kerül. Álláspontom szerint mindkét álláspontban van igazság, hiszen a hulladék nagy részét annak tulajdonosa általában azzal a szándékkal dobja ki a szemébe, hogy tulajdonjoga megszűnjön, előfordulhat azonban – nyilvánvalóan ritkábban – az az eset, amikor véletlenül kerül bele valami értékesebb dolog a szemetesbe (értékesebb ékszer, netán pénz, vagyis amikor a „fürdőkáddal együtt a gyereket is kiöntjük”). Ilyen esetben – legalább is álláspontom szerint – a dolog tulajdonosának nem szűnik meg a tulajdona, hiszen – már az ókori római jog szerint is – derelinkválni csak szándékosan lehetett. (A derelictioval kapcsolatban már az ókori Rómában is voltak eltérő jogelméleti viták a prokulianusok és a szabinianusok között.¹⁸) Az AB határozat által idézett BH 2007.113 indokolása is utal arra, hogy „Az elhagyott, gazdátlan, uratlan dolgok birtokba vétele valóban nem jelent lopást, mivel az ilyen dolog senki számára nem idegen. Idetartoznak a szemébe dobott, és ténylegesen ide szánt dolgok, amiket bárki birtokba vehet, ha számára értéket képviselnek [Magyar Büntetőjog – Kommentár a gyakorlat számára (HVG-ORAC Könyvkiadó Kft. Budapest, 2005.) a Btk. 316. §-ához fűzött magyarázata].”

Ugyanakkor álláspontom szerint a rendelet alkotmányossága igazolható lehetne azért, hogy a jogalkotó így kívánja védeni, garantálni azok tulajdonjogát, akik a szemébe véletlenül, szándékuk ellenére dobta ki valamilyen értékes tárgyat. Maga az idézett BH2007.113. is egy olyan jogvita kapcsán keletkezett, amelynek tárgya egy társasházi szemeteskonténerbe dobott, viszonylag jelentősebb értéket – kb. 50 000 forintot – képviselő földmértő műszer volt.

2.2.2. A levéltitok és a magántitok védelme

A határozat szerint a levéltitok védelme sem szolgáltatt kellő indokot a szemét kivételének szankcionálására, mert egyrészt a levéltitok oltalmát a Btk. biztosítja, másrészt az állampolgári jogok országgyűlési biztosának jelentései, továbbá más empirikus ismeretek sem támasztják alá, hogy a szemét kukából való kivétele és a levéltitok megsértése között alkotmányjogilag bármiféle értékelhető kapcsolat lenne. A határozat indokolása ugyanakkor nem tért ki a magántitok védelmére, ti. a „szemét-profilozás” mára már valódi „üzletág-

¹⁸ A prokulianus vélemény szerinti meggyőződés (scientia) elméletileg különböző körülményekből vezethető le, mint amilyen például a tulajdonos általi, a dolog feletti tulajdonnal való felhagyásra irányuló akaratnyilvánítás, vagy éppen a tulajdonosnak abbéli meggyőződése, hogy a dolog birtokának elvesztése okán nincs már módja a dolog visszaszerzésére. Ugyanakkor Vacca szerint ez – az eme eredmény elérése irányuló bármiféle reálaktus hiányában – önmagában nem elegendő a tulajdon elvesztésének megalapozásához, a tényleges hatás tehát csak akkor áll be, amikor valaki magát a dolgot megszerzi. Mindezzel szemben a szabinianus felfogás szerint pusztán az arra irányuló akarat, hogy a dolog *pro derelicto habita* legyen, elegendő a tulajdon elvesztéséhez, mivel a harmadik személy általi megszerzés nem tekinthető *res nullius* megszerzésének. LETIZIA VACCA: *'Derelictio' e acquisto delle 'res pro derelicto habitae'. Lettura delle fonti e tradizione sistematica.* Milano: Giuffrè, 1984. Idézi: ERDŐDY JÁNOS: *A dolgok elhagyásának és foglaltásának római jogi kérdéseiről.* Iustum Aequum Salutare, V. 2009/1. 129–150. p.

<http://www.jak.ppke.hu/hir/ias/20091sz/12.pdf>

gá vált”, komplett személyiségprofilokat képesek felállítani a kidobott szemétből.

2.3. A gyűjtődényzetben való guberálás tényállása

A „guberálás” szó alatt a határozat – a szó köznapi szóhasználatát alapul véve – a még használható, esetleg értékkel bíró dolgok szemétként való keresését, kiválogatását érti. Bragyova András a határozathoz írt párhuzamos indokolásában a guberálást úgy definiálta, mint a senki tulajdonába nem tartozó, gazdátlan, derelinguált dolgok, amilyen a szemét között el-sajátítható tárgyak keresése, és adott esetben e dolgok tulajdonának megszerzése. Bragyova tehát – a többségi határozat definíciójához képest – a guberálás fogalmi elemének tekinti, hogy *gazdátlan* dolgokról legyen szó, továbbá ezeknek nem csak a keresését, hanem ezek tulajdonjogának megszerzését is a guberálás fogalmi körébe vonja.

Az AB határozat szerint önmagukban a közrendre és köznyugalomra vonatkozó elvont alkotmányos értékek nem indokolhatják e preventív jellegű szabálysértési tényállás megállapítását, ellenkező esetben a közterületen zajló tevékenységek túlnyomó többsége szankcionálhatóvá válna, hiszen azok sok esetben zavaróan hatnak a városképre. Ez a cselekmény nem jár szükségszerűen együtt a környezet szennyezésével, ezért környezetvédelmi, köztisztasági szempontok nem támasztják alá a guberálás szankcionálását, nincs tehát alkotmányosan igazolható, valódi, érdemi és legitím cél.

Szívós Mária ezzel nem ért egyet, véleménye szerint a rendelet racionális okokkal megfelelően alátámasztott módon, tehát nem önkényesen tiltotta (volna) a guberálást, ezért a szabályozás nem ellentétes más jogszabállyal. Szívós szerint ugyanis a szóban forgó magatartások *az emberi együttélés általánosan elfogadott normáival* nem egyeztethetők össze, sértenek emellett a közrendet és a köznyugalmat, valamint súlyosan veszélyeztetik a közegészségügyi érdekeket. Szívós szerint ez a jelenség nem vitásan zavarja az adott lakókörnyezetben élők nyugalma, háborgatja azok mindennapjait, a szóban forgó magatartások eredményeképpen jelentősen nő a lakosság körében a fertőző betegségek terjedésének, járványok kialakulásának kockázata.¹⁹ A vizsgált elkövetési magatartások tiltásának szükségessége mellett szól továbbá a szóban forgó jelenséggel óhatatlanul együtt járó, a lakosság körében felháborodást keltő zaj és bűz, valamint a lakókörnyezet összképét romboló azon látvány, amit a kiborított kuka és a földön heverő szemétkupac tár a városban lakók elé.

Megítélésem szerint a települési önkormányzatoknak igenis meg kell adni annak a lehetőségét, hogy a helyi közösség érdekeit és a helyi sajátosságokat figyelembe véve meghatározhassák azt, hogy a területükön hol és hogyan lehet illetve

¹⁹ Szívós Mária ezzel összefüggésben utal arra, hogy a kukában olyan romlott élelmiszerek, az egészségre súlyosan ártalmas vegyszerek, illetőleg egyéb szennyezett hulladékok vannak, amelyek a kukából a szabadba kerülve, avagy a guberáló ruházatáról, testéről az emberi szervezetbe jutva súlyos betegségek okozói lehetnek. A legalapvetőbb higiéniai szabályok betartása nem csupán az emberi együttélés normái közé tartozik, de – a fertőző betegségek terjedésének nagyvárosi kockázatára tekintettel – a közérdek miatt is szükséges.

tilos guberálni. Álláspontom szerint itt is figyelembe kellene venni a 21/1996. (V. 17.) AB határozat azon megállapítását, miszerint „a bűncselekmények megállapítása törvényhozói kompetencia, s így a demokratikus többségi vélemény – és érzsület – érvényesülésének tere, kivételes esetekben itt is érvényesülhet alkotmánybírói kontroll.”²⁰ Ugyan ez a megállapítás a bűncselekményekre vonatkozott, de az *a maiore ad minus* elv²¹ alapján a szabálysértésekre – mint enyhébb alapjogkorlátozó eszközökre – ennek méginkább érvényesülnie kell(ene).

Ha „kompromisszumos” megoldást szeretnénk tehát találni – értve ez alatt egy olyan *alkotmányos* megoldást, amely megfelelő egyensúlyt teremt a guberálás kapcsán felmerülő *valamennyi* (tehát nemcsak a guberáló, hanem a lakóköznyezet oldalán felmerülő) alapjogok és alkotmányos értékek között –, akkor azt javasolnám, hogy különbséget lehetne tenni aszerint, hogy hol (a közterület mely részén) és mikor (éjszaka vagy nappal) követik-e el azt a cselekményt. Azt el tudom ugyanis fogadni, hogy a guberálás *nem minden körülmények között* sérti a közrendet, illetve a köznyugalmat: a guberálás más társadalmi megítélés alá esik éjszaka vagy fényes nappal, és más egy elhagyatott külterületen, mint egy általános iskola közvetlen közelében.²² (Itt megemlíteném a lomtalanításokhoz társuló csoportos guberálás is mint külön problémakör.) Emellett egy ilyen, érdekiegyensúlyozást célzó szabálynak tartanám, ha a törvényi tényállásba felvételre kerülne a cselekmény *tartós időbeliségének követelménye*, esetleg *rendszeressége* is, ellenkező esetben ugyanis az a személy is szankcionálható lenne, aki csupán egy véletlenül a kukába ejtett értéktárgya után kotorász.²³ Meglátásom szerint egyébként – a szeméttárolóból való kivétel mellett – épp az időbeli korlát az egyik olyan tényező, amely elhatárolja a guberálást és a lomtalanításkor közterületre kirakott gazdátlan dolgok közötti keresést és válogatást, így etekintetben nem osztom *Bragyova András* azon megállapítását, hogy itt két azonos tevékenységről lenne szó,²⁴ hiszen a lomtalanítás időbelileg behatárolt – szemben az állandó, folyamatos guberálással –, és ennek időtartamát a lakossággal előre közölni is szokták, akik ezt *arra az időre* – sokszor csak kénytelen, kellelten – elviselik. A két tevékenység tárgya sem ugyanaz, hiszen lomtalanításra általában még használható, a tulajdonoson kívül mások számára még esetleg értékkel bíró tárgyak kerülnek döntően kihelyezésre az utcákra, míg a szemetesekbe – amelyből guberálni szoktak – általában nem (csak) ilyen jellegű tárgyak kerülnek elhelyezésre, hanem döntően szerves anyagok (élelmiszermaradványok, vegyszerek stb.) is, amelyek szabadba kerülése az egészségre is ártalmas (lehet).

²⁰ ABH 1996, 74, 82.

²¹ Vö. Tóth J. Zoltán: *A jogértelmezéshez használt módszerek a mai magyar felsőbbbírói gyakorlatban*, Magyar Jog 59: (4) pp. 193–208.

²² Hasonlóan például a jogos védelem vagy a magánlaksértés bűncselekményi tényállásához, ahol szintén törvényi tényállási elem, hogy „éjjel” kövessék el. Lásd: Btk. 22. § (2) bekezdés *aa* és *ba* pontjai; valamint Btk. 221. § (2) bekezdés *a* pont.

²³ Az Alkotmánybíróság többségi határozatának definícióját alapul véve. *Bragyova András* párhuzamos indokolásában adott meghatározása szerint azonban az ilyen cselekmény azért nem valósít meg guberálást, mert ilyen esetben nem gazdátlan dolog feletti tulajdonszerzésről van szó.

²⁴ Lásd *Bragyova András* alkotmánybírói párhuzamos indokolása a 176/2011. (XII. 29.) AB határozathoz.

Megfontolandó lenne még a guberálás tényállási elemévé tenni – a garázdaság törvényi tényállásának analógiájára –, hogy az csak akkor valósul meg, ha az elkövető magatartása a közrendet és a közhangulatot szélesebb személyi körben, az emberek nagy számát érintően, jelentős mértékben hátrányosan befolyásolja.

A magam részéről úgy vélem, hogy még ha a guberálás szabálysértés alkotmányellenessége az Alkotmánybíróság határozata alapján alá is támasztott, vagyis a jogalkotó önmagában a guberálást nem nyilváníthatja szabálysértéssé, jogellenes cselekménnyé, azt viszont – megítélésem szerint – meghatározhatja, hogy *hogyan tilos* guberálni, például: csak úgy, hogy nem lehet a szemetet kiönteni a kukából. Vagyis a jogalkotó meghatározhatja az elkövetés módját, ám azt úgy kell meghatároznia, hogy igazolható legyen a közrend, a köznyugalom vagy közegészség védelme. A guberálás esetében tehát egy – a közterület életvitelszerű használatának tiltásához hasonló – „kompromisszumos” megoldást lehetett volna találni úgy, hogy a guberálás nem tiltható meg a *települések, egyes önkormányzatok illetékességi területének egészén*, továbbá a megalkotott önkormányzati rendeletnek a védett értékek – úgymint a közrend, közbiztonság, közegészség, kulturális értékek – védelmének fennálltát tükrözniük kell.²⁵

A „guberáláshoz való jog” problematikája – meglátásom szerint – hasonló a „kábitószerezés” 54/2004. (XII. 13.) AB határozatban felvetett „mámorhoz való jog” kérdéséhez, melyben az Alkotmánybíróság kimondta, hogy az „önmagunkkal való foglalkozás” joga ugyan része az *önrendelkezési jog*nak, de *nem abszolút érték*. A korlátozásoktól mentes „mámorhoz való jog” még közvetve sem vezethető le az emberi méltósághoz való jogból, nem része a legmagasabb testi és lelki egészség biztosításához fűződő jognak, *mert a kábulat saját maga részére történő kiváltása nem tartozik hozzá az egyén alkotmányos garanciákkal védett szabad személyiségfejlődéséhez*.²⁶ Az Alkotmánybíróság utalt a Német Szövetségi Alkotmánybíróság ún. kannabisz döntésére is,²⁷ amely rámutatott a korlátozások azon alkotmányos értéktartalmára, amelyek az egyén, mint szociális egyed és a *közösség nyugalma érdekében* szükségesek.

Ezekből az – 54/2004. (XII. 13.) AB határozatban kimondott – elvi alapokból kiindulva álláspontom szerint a guberálás kapcsán is kimondható, hogy, mivel az *önrendelkezési jog nem abszolút érték*, a guberálás *nem tartozik hozzá az egyén alkotmányos garanciákkal védett szabad személyiségfejlődéséhez (sőt éppen ez ellen hat)*, ezért ennek tiltása, mint korlátozás az

²⁵ Lásd *per analogiam* a hajléktalanságra nézve a Kúria Köf.5.020/2014/6. számú határozatának 23–24. pontjait, valamint a Köf.5.055/2014/2. sz. határozatának 13. pontját.

²⁶ *Kukorelli István* a határozathoz írt különvéleményében ennek okát abban látta, hogy az Alkotmány az egyének különösen fontos érdekeit részesíti kiemelt, alapjogi védelemben; a drogok és a pszichotrop anyagok fogyasztása azonban – a vallási rítusokat, valamint a nélkülözhetetlen orvosi felhasználást leszámítva – nem tekinthető olyan kiemelkedő egyéni érdeknek, vagy az autonómiát kifejezésre juttató olyan döntésnek, amelyet különleges alkotmányos garanciákkal kell körülbástyázni, és amelynek intézményes védelme az állam feladata, hanem éppen ellenkezőleg: nyilvánvaló egészségügyi, gyermekvédelmi és más alkotmányos érvek szólnak az egyéni cselekvés szabadságát korlátozó állami szabályozás mellett.

²⁷ *Cannabis-Urteil*; Entscheidung Nr. 10. A Német Szövetségi Alkotmánybíróság 1994. március 9-én meghozott döntése, in: BVErfGE 90, 145. o.

egyén – mint szociális egyed – és a közösség nyugalma érdekében szükségesnek tekinthető.

Érdekes, hogy az Alkotmánybíróság egy másik – a 176/2011-es ABh-val közel egyidejűleg hozott – határozatában a tulajdonhoz való jog tekintetében enyhébb korlátozási mércét is megengedett, annak ellenére, hogy a tulajdonhoz való jog (mint alapjog) a guberáláshoz (mint nem alapjoghoz²⁸) képest erőteljesebb védelmet kell(ene) élvezzen. A társasházakról szóló törvény 395/B/2011. ügyben vizsgált rendelkezése a települési (Budapesten kerületi) önkormányzatnak felhatalmazást adott arra, hogy rendeletben a nem lakás célú helyiségek használatának, hasznosításának feltételeit meghatározzák *városképi és kereskedelmi szempontok* alapján.²⁹ A 395/B/2011. számú ügyben született AB határozat³⁰ alkotmányosan igazolhatónak tartotta ezekből az okokból a tulajdon ezirányú korlátozását. Igaz, mint minden hasonlat, ez sem tökéletes: a két ügy nyilván különbözik abban, hogy a társasházaknál alapvetően magánjogi, a guberálásánál pedig szabálysértési ügyről van szó, de gyakorlatilag jelen ügyben is áttételesen a tulajdon – közterületen lévő szemetes illetve a szemét mint a szemetesbe található (uratlan vagy nem uratlan) dolog – használatának, hasznosításának korlátozásáról van szó városképi szempontok, tágabb aspektusból pedig a helyi közösség érdekeinek védelme miatt.

2.2.3.1. Az emberi méltóság és a guberálás kapcsolata

A 176/2011. (XII. 29.) AB határozat indokolása utal az emberi méltóság egzisztenciális aspektusára is, jöllehet a Rendelet alkotmányellenességét nem az Alkotmány 54. §-ának sérelmére alapítottan mondta ki. Az Alkotmánybíróság szerint a guberálási tevékenység többnyire az életben maradáshoz szükséges javak megszerzésére irányuló, mások jogait és a közrendet nem sértő kényszerű cselekvés, amelynek a társadalomra való veszélyessége nem állapítható meg. A határozat ennek a tényállásnak a vizsgálata kapcsán leszögezi azt is, hogy a *guberálás ugyan nem alapvető jog*, de nem lehet eltekinteni attól, hogy a guberálásra kényszerülő, jellemzően a megélhetési minimumhoz szükséges javakat nélkülöző, nyomorúságos helyzetben lévő ember az összes többi, emberi minőségéhez kapcsolódó jogával sem tud élni. Az a rendeleti szabály pedig, amely pénzbírsággal fenyegeti a guberálókat, súlyosan veszélyezteti az érintett magánszemély és a vele együtt élő közeli hozzátartozók létfenntartását.³¹

A határozat meglehetősen precízen fogalmaz akkor, amikor hangsúlyozza, hogy a guberálás *többnyire* egzisztenciális kényszerűségből következő emberi cselekvés. Ez azért is helyeselhető, hiszen valóban nem kizárt az egyéb okból (pl. hobyból, gyűjtögetés, kincstalálás céljából) történő guberálás is.

²⁸ Ezt maga a 176/2011. (XII. 29.) AB határozat is elismerte.

²⁹ A társasházakról szóló 2003. évi CXXXIII. törvény 17. § (3) bekezdése szerint: „A települési (Budapesten a kerületi) önkormányzat városképi vagy kereskedelmi szempontok alapján – az építésiügyi, illetve a kereskedelmi jogszabályokkal összhangban – rendeletben meghatározhatja a nem lakás céljára szolgáló helyiség használatának, hasznosításának, illetve ezek megváltoztatásának módját, feltételeit.”

³⁰ ABH 2011, 2366.

³¹ A 176/2011. (XII. 29.) AB határozat ehelyütt utal a 79/2009. (VII. 10.) AB határozatra (Lásd: ABH 2009, 735, 714.)

Lenkovic Barnabás és Szívós Mária különvéleményeikben³² viszont visszásnak érezték a guberálást az emberi méltósághoz kötni. Lenkovic szerint „*önmagában a guberálás sem közvetlenül, sem közvetve nem része az emberi méltóságnak, hiszen éppen a hajléktalan létből fakadó kényszeres cselekvések azok, amelyek sértik az ember méltóságát*”, Szívós szerint pedig a hulladékból történő táplálkozás, az abban való turkálás az emberi méltósággal összeegyeztethetetlen jelenség. Vagyis mindkét alkotmánybíró lényegében azt az elvet vallja, hogy a guberálás nem emberhez méltó életút, és még ha el is ismerjük, hogy az emberi méltóság egzisztenciális magyából egyfajta létminimum állami garانتálása vezethető le, viszont ez *nem jelenti az egyén saját egzisztenciális helyzetén való, bármilyen eszközzel történő javítást*.

A magam részéről osztom Lenkovic Barnabás és Szívós Mária véleményét. *Az államnak ugyanis valóban kötelessége az egyén számára a megélhetési minimum biztosítása, ez azonban nem jelenti azt, hogy ennek biztosítása érdekében bármilyen olyan cselekményt jogszerűnek kellene elismernie, amely az egyén megélhetésének biztosítására irányul* (így pl. a megélhetési lopást vagy amikor valaki a prostitúciót folytató nő szabálysértési cselekményeit használja fel jövedelemszerzés céljára³³).

Sajó András szerint az emberi méltósághoz az is hozzátartozik, hogy ne kelljen éhezőt látnia, ugyanakkor ezen méltóságigényt nem elégíti ki az, hogyha „*a koldusokat kitiltják, láthatatlanná teszik*”.³⁴

Sajó gondolata kapcsán ugyanakkor felmerülhet az emberi méltóság egy másik aspektusa is, vagyis nemcsak a guberálók, hanem a környezetének (a többi lakos illetve járókelők) emberi méltósága, amelyet az alkotmányossági vizsgálat során megítélésem szerint ugyanúgy figyelembe kellene venni. Az emberi méltóság része a méltóságteljes élet, amely – álláspontom szerint – sérülhet általa is, ha valakinek minden reggel és este guberálók között kell munkába mennie illetve hazajönnie, nem beszélve arról, ha mindez a gyerekeivel együtt teszi, mert ezáltal egy másik alapjog, a gyermek megfelelő erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez való jogának sérelme is felvethető. Vagyis megítélésem szerint – hasonlóan ahhoz, ahogy azt *Kukorelli István* a „*mámorhoz való jogról*” megfogalmazta – a guberáláshoz való jog esetében is „*nyilvánvaló egészségügyi, gyermekvédelmi és más alkotmányos érvek szólnak az egyéni cselekvés szabadságát korlátozó állami szabályozás mellett*”.³⁵

³² Szívós Mária különvéleményéhez csatlakozott Pokol Béla is, amit álláspontom szerint az indokolhat, hogy ő mindig is egy szűkebb, a megaláztatás tilalmára szorító méltóságfelfogást vallott (lásd: POKOL BÉLA: *Gondolatok az alkotmánybírói döntések elvi alapjaihoz*. Jogelméleti Szemle 2012/1. szám 163. o., http://jesz.ajk.elte.hu/2012_1.pdf), így jelen esetben a Pokol Béla által követett szűkebb méltóságfelfogásból épp a guberálás betiltásának alkotmányosságára lehet(ett volna) következtetni, mint amely a guberálók és a környezetükben élők illetve tartózkodók megaláztatását próbálja kiküszöbölni.

³³ Ez utóbbit az Alkotmánybíróság sem fogadta el alkotmányos indoknak. Lásd: 1165/B/2004. AB határozat, ABH 2007, 1807, 1811.

³⁴ SAJÓ ANDRÁS: *Szociális jog és kölcsönös öngyilkossági ígéret*. Világosság 1995/10. szám 10–11. p.

³⁵ Vö. Kukorelli István 54/2004. (XII. 13.) AB határozathoz írt különvéleményével.

A megélhetésükért küzdő egyének számára ráadásul a kidobásra kerülő élelmiszerek eljuttatása – álláspontom szerint – más, enyhébb eszközökkel is megoldható lenne (mint pl. karitatív szervezeteken keresztül vagy az utcára kitett hűtőszekrényekkel, amelyekbe bárki beleteheti a rászorulóknak szánt, de már elfogyasztani nem kívánt élelmiszereit³⁶), a jogalkotó pedig a korlátozás során köteles az adott cél elérésére alkalmas legenyhébb eszközt alkalmazni.³⁷

2.2.3.2. A guberálás szankcionálása és a közvetett hátrányos megkülönböztetés

A határozat szerint a guberálási tevékenység tiltása – mindhárom törvényi tényállás vonatkozásában – egyértelműen egy bizonyos élethelyzetben lévő társadalmi csoport ellen irányul.³⁸ A szemét összegyűjtésére és a guberálásra kényszerülők ugyanis tipikusan a kilátástalan anyagi helyzetben lévő, a társadalom legszegényebb és legkiszolgáltatottabb rétegéhez tartozó személyek, akiknek megélhetését végső soron a szeméttárolókból kiszedett dolgok hasznosítása és a kidobott élelem biztosítja. Ha a személtelést meg nem valószínűsítő cselekményeket, a dolgok szeméttől való kivételét és a guberálást az önkormányzat szabálysértéssé nyilvánítja, azzal a hajléktalan vagy az egzisztenciálisan más módon kiszolgáltatott helyzetben lévő embereket stigmatizálja. Ez pedig az Alkotmánybíróság szerint egyéb helyzet szerinti hátrányos megkülönböztetést okoz.

A területnek ez a megállapítása ugyanakkor több szempontból is vitatható. Egyrészt azért, mert az indokolásnak ez a része („egyértelműen”) *ellentétben áll* az indokolásnak azzal a részével, hogy „a guberálás **többnyire [azaz nem kizárólagosan! – saját megjegyzés] egzisztenciális kényszerűségből következő emberi cselekvés**”.

Másrészt pedig azzal a megállapítással, hogy az önkormányzati rendelet valójában a társadalom egy sajátos, egzisztenciálisan „*lecsúszott*” rétegét sújtja, az Alkotmánybíróság – megítélésem szerint – kriminológiai szempontokat is bevont az alkotmányossági vizsgálatba, és ezen az alapon akár más bűncselekményeknél is kimutatható lenne, hogy a társadalom mely rétegeiben tipikusabb az adott szabálysértés vagy bűncselekmény elkövetése, így ezen tényállások esetében is felvethető lenne a közvetett diszkrimináció tilalmának sérelme. Ugyanez a probléma merült fel a közterület életvitelszerű használatának szabálysértéssé nyilvánítása kapcsán, hogy ti.

³⁶ Az utcára kitett hűtőszekrények meglátásom szerint akkor is be tudják tölteni a funkciójukat, hogyha nem kapnak elektromos áramot, ugyanis a bennük elhelyezett élelmiszerek minőségét nem befolyásolja, hogy egy „*hűtetlen*” kukában vagy hűtőszekrényben kerülnek elhelyezésre (téli mindkét tárolóban megőrzik szavatosságukat, nyáron pedig mindkettőben elromlanak.)

³⁷ Chronowski Nóra rámutat arra, hogy ez a követelmény az általános alapjogkorlátozási teszt arányossági elemének tekinthető az Alkotmánybíróság gyakorlatában már a 20/1990. (X. 4.) AB határozat óta. Lásd: CHRONOWSKI NÓRA: *Az alapjogvédelem globális, európai és hazai trendjei*. Pázmány Law Working Papers 2011/26. szám 12.o. A legenyhébb eszköz alkalmazásának követelményét az Alkotmánybíróság az Alaptörvény hatálybalépését követően is megerősítette, lásd legutóbb: 35/2015. (XII. 16.) AB határozat, Indokolás [26]; 3/2014. (I. 21.) AB határozat, Indokolás [61]

³⁸ Az Alkotmánybíróság itt utal az állampolgári jogok országgyűlési biztosának az AJB 756/2010. számú ügyben kiadott jelentésére.

az Alkotmánybíróság szerint a jogalkotó azáltal is egy élethelyzetet, az utcán való élést, azaz magát a hajléktalanságot minősítette büntetendőnek.³⁹ Ugyanakkor érdekes, hogy a hajléktalanság kriminalizálásáról szóló 38/2012. (XI. 14.) AB határozatban – vélhetően az indítványhoz kötöttségre is tekintettel – fel sem merült a közvetett hátrányos megkülönböztetés sérelmének kérdése.

Szívós Mária mind a guberálásról, mind a hajléktalanságról szóló alkotmánybírói határozathoz írt különvéleményt, és mindkét különvéleményében elveti azt a megközelítést, hogy egy szabálysértést vagy bűncselekményt pönalizáló norma alkotmányossága azon az alapon kerüljön megítélésre, hogy az a társadalom egy bizonyos részét hátrányosan érinti-e. Szívós szerint ugyanis az ilyen norma nem egy társadalmi csoport ellen irányul, hanem a társadalom valamennyi tagja érdekeinek védelmét szolgálja, ráadásul minden tiltó és szankcionáló norma „*hátrányosan érinti*” minden deviánst a társadalom egyéb tagjaival szemben. Az pedig, hogy az adott deviancia döntően a társadalom egy bizonyos részét jellemzi, Szívós szerint még nem teszi a szabályt diszkriminatívvá. A hajléktalansággal kapcsolatban pedig Szívós rámutatott arra, hogy ez a megközelítés olyan, mintha az Alkotmánybíróság a szegénységet azonosítaná a lopással, mondván, hogy a Btk. magát a szegénységet, az anyagi rászorultságot pönalizálja.

Zárszó

Bár a guberáláshoz való jog nem alapjog, önmagában ennek szabálysértéssé nyilvánítására az önkormányzatok részéről nincs alkotmányos lehetőség – legalábbis az Alkotmánybíróság korábbi, az Alkotmányon alapuló gyakorlata alapján. Kérdéses azonban, hogy a 2012. évet követő alaptörvényi és törvényi változások mennyiben változtatnak ezen a helyzeten. Kétségtelen tény, hogy a kaposvári önkormányzat ez irányú – meglehetősen „*drasztikus*” – beavatkozása nem is igazán próbált kompromisszumos megoldást találni a problémára, ezért az Alkotmánybíróság ennek kapcsán egyértelműen a guberálók javára döntötte el a vitát. Ugyanakkor a határozathoz fűzött különvélemények és a jelen tanulmányban körbejárt egyes kérdéskörök – számomra legalább is – azt mutatják, hogy ki lehetne alakítani egy olyan kompromisszumos megoldást, amely – hasonlóan a hajléktalanok közterületről történő kitiltásához – megfelelő érdekkiegyensúlyozást jelentene a guberálók alapjogai (különösen az emberi méltósághoz való joguk) és a lakóközösség ugyancsak alkotmányos védelemre érdemes (egészségügyi, köztisztasági, gyermekvédelmi stb.) érdekei között.

A fentiekben alkotmányossági kontrollal vizsgált önkormányzati szabályozás kapcsán még megjegyzendő, hogy ez a megoldás már nem szabálysértési kérdés, mivel a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény (Szabstv.) 254. § (2) bekezdése alapján az önkormányzatok 2012. május 31-ig kötelesek voltak az önkormányzati rendeleti szabálysértési tényállásokat hatályon kívül helyezni és szabálysértési

³⁹ 38/2012. (XI. 14.) AB határozat, Indokolás [50]

tényállás már csak a Szabstv.-ben van. A helyi önkormányzatok képviselő-testületeket megillető szabálysértés statuuálási jogkör helyébe 2012. április 15-től a Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény (Mötv.) 51. § (4) bekezdésében és 143. § (4) bekezdés *e*) pontjában

szabályozott tiltott, közösségellenes magatartásra vonatkozó szabályai léptek. E szabályokat a 38/2012. (XI. 14.) AB határozat megsemmisítette és helyükbe az Mötv. 2013. január 1-jétől hatályos, közösségi együttéléssel kapcsolatos rendelkezései léptek.⁴⁰

⁴⁰ GYERGYÁK FERENC: *Szabálysértés helyett önkormányzati együttélési szabályok?* In: PATYI ANDRÁS – LAPSÁNSZKY ANDRÁS (szerk.): *Rendszerváltás, demokrácia és államreform az elmúlt 25 évben, Ünnepi kötet Verebélyi Imre 70. születésnapja tiszteletére* Wolters Kluwer Complex Kiadó Budapest 2014., 157., 168–170. o.